

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“เสื่อผืนหมอนใบ” เป็นคำที่ใช้พรรณนาถึงคนจีนที่มีสมบัติติดตัวเล็กน้อย อพยพมาสู่ประเทศไทย เป็นคำที่แสดงถึงคนที่ยากจนลำบากมาก ๆ ไม่มีทรัพย์สินสมบัติมากมายซึ่งเป็นคำที่รู้จักกันดีว่าหมายถึงคนจีนที่เพิ่งอพยพมาถึงประเทศไทยในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะในช่วงเวลานั้นประเทศจีนกำลังมีปัญหามากมายภายในประเทศและภายนอกประเทศ แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (๒๕๕๐ : ๖๐) กล่าวว่า “เหตุผลหลักันที่เกิดภายในประเทศจีนเอง คือภาวะทุพภิกขภัยหรือความแห้งแล้ง บางครั้งก็เกิดน้ำท่วม บางครั้งก็เกิดความอดอยากกันดารไปทุกหย่อมหญ้าโดยเฉพาะดินแดนทางใต้ นอกจากนี้ก็มาจากภาวะสงครามภายในประเทศ เกิดการรบราฆ่าฟันกันอยู่เนื่อง ๆ จากศึกภายในที่คนจีนเชื้อสายฮั่น (จีนแท้) พยายามโค่นล้มราชวงศ์เชื้อสายแมนจูและยังเผชิญกับศึกภายนอกที่ชาติตะวันตกรุมกัน “ตัดแบ่งแผ่นดินจีน” ความจลาจลวุ่นวายอันเกิดจากน้ำมือมนุษย์ด้วยกันและจากภัยธรรมชาติจึงเป็นปัจจัยภายในที่ผลักดันให้ชาวจีนหาทางไปแสวงโชคยังแผ่นดินใหม่ หรือแรงจูงใจจากแผ่นดินสยาม คือการที่สยามเป็นดินแดนที่พระมหากษัตริย์ไม่มีนโยบายกีดกันชาวจีนหรือชาติใด อีกทั้งยังเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ หากขยันทำมาหากินก็สามารถตั้งตัวเป็นปึกแผ่นได้ในไม่ช้า รัฐบาลสยามในเวลานั้นก็เปิดโอกาสเต็มที่ให้คนจีนเข้ามาทำมาหากินได้โดยสะดวก ไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงานอย่างราษฎรไทย และสามารถเดินทางไปได้ทั่วราชอาณาจักรเพียงเสียค่าผูกปี่หรือภาษีเข้าเมืองในฐานะคนต่างด้าวเท่านั้น กิตติศัพท์ความร่ำรวยที่ญาติพี่น้องหรือมิตรสหายที่มาตั้งตัวได้ในเมืองไทย น่าจะเป็นแรงจูงใจสำคัญอีกประการหนึ่งด้วย”

จากปัจจัยภายในของประเทศจีน ซึ่งสามารถเข้าใจได้ว่าประเทศกำลังประสบปัญหามากมายที่ไม่เคยเจอมาก่อน ทำให้ประชาชนจีนตกอยู่ในสภาพที่เดือดร้อนมาก สำหรับปัจจัยภายนอก ซึ่งถือว่าเป็นทางหนีภัยและทางเลือกใหม่ของประชาชนจีน เพื่อความอยู่รอดชีวิต พวกเขาจีน โดยเฉพาะคนจีนที่อาศัยอยู่ภาคใต้จึงอพยพมาสู่ประเทศที่อยู่ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งไม่ถือว่าห่างจากประเทศจีน ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในนั้น ดังเช่น นนทพร อยู่มั่งมี (๒๕๕๔ : ๕๐) กล่าวว่า “ชาวจีนหลังไหลเข้ามาในสมัยรัตนโกสินทร์มีแนวโน้มมากขึ้น เช่นที่ จอห์น ครอว์เฟิล ซึ่งเดินทางเข้ามา สมัยรัชกาลที่ ๒ กล่าวว่า เรือสำเภาก็บรรทุกสินค้าไปขายจะบรรทุกคนจีนเข้ามาถึงลำละ ๑,๒๐๐ คน หรือในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีคนจีนอพยพเข้ามายังกรุงเทพฯ ถึงปีละ ๑๕,๐๐๐ คน

จากนั้นจึงกระจายไปยังภูมิภาคต่างๆของประเทศ” เทียบกับประเทศจีนแล้ว ในช่วงเวลานั้นประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ด้านอาหาร การกิน โดยเฉพาะเป็นประเทศที่มีประชากรเบาบาง พื้นที่กว้างใหญ่พร้อมกันเป็นเมืองที่มี “พระพุทธศาสนาประจำชาติ” ซึ่งมีน้ำใจเมตตากรุณา ไม่รังเกียจคนที่มาจากต่างแดน ยอมให้ความช่วยเหลือกับคนต่างแดน โดยเฉพาะช่วงเวลาแรก ๆ ที่เพิ่งเข้ามาถึงประเทศไทย ภาคใต้และจังหวัดที่ติดทะเลของประเทศไทยเป็นจุดขึ้นบกของคนจีนที่อพยพมาสู่ประเทศไทยโดยเรือสำเภา ดังกล่าวแล้วว่าคนจีนเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นคนยากไร้ เข้ามาแบบเสื่อผืนหมอนใบ ส่วนมากก็จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป หาเช้ากินค่ำชีวิตดำรงอยู่อย่างยากลำบากมากเพื่อเอาตัวรอดให้ได้ในสังคมใหม่ พวกคนจีนจึงรับจ้างทำงานทุกอย่างโดยไม่มีสิทธิ์เลือกงาน ขอเพียงให้อิ่มท้องไว้ก่อน แต่ในความพยายาม ความอดทน ความไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคอันเป็นอุปนิสัยคนจีน ไม่ช้าไม่นานพวกคนจีนก็สามารถเปลี่ยนสถานะทางสังคมให้ได้ชีวิตที่ดีขึ้น

ในขณะเดียวกันรัฐบาลไทยก็ได้เห็นถึงความสามารถของคนจีนที่ชำนาญในหลายด้านซึ่งคนไทยไม่สามารถทำได้ เช่น ต่อเรือ การค้าขาย การสร้างถนน ขุดคลองและงานช่างต่างๆ โดยเฉพาะด้านการค้าขายซึ่งทำให้รัฐบาลมีรายได้มากกว่าเดิม ฉะนั้นคนจีนจึงมีโอกาสและมีช่องทางเปลี่ยนฐานะของตนพร้อมกับส่งเสริมคนจีนให้เข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า ตอนที่คนจีนรุ่นแรกเข้ามาประเทศไทยตั้งตัวสร้างฐานะไว้ได้พอสมควรแล้ว จะเชิญชวนญาติพี่น้องมาด้วย พวกคนจีนที่ตามมาทีหลังก็จะได้รับความช่วยเหลือจากรุ่นที่มาก่อน ในขณะเดียวกันคนรุ่นใหม่ ๆ ก็เอาแบบอย่างจากรุ่นเก่าเหมือนกันซึ่งทำให้เกิดการค้าขายแพร่กระจายภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย เกิดการตั้งถิ่นฐานย่านตลาดและเกิดการค้าขายสินค้าจากประเทศจีน ฉะนั้นพวกคนจีนจึงโยกย้ายจากจังหวัดที่ติดกับทะเลเข้าสู่ตัวจังหวัดที่อยู่ห่างไกลจากทะเลโดยอาศัยสายแม่น้ำลำคลอง ภาคกลางน่าจะเป็นภูมิภาคแห่งแรกๆที่คนจีนเลือกเอาเป็นแผนการเดินทาง เพราะนอกจากสะดวกในการเดินทางโดยเรือแล้ว นครหลวงของประเทศไทยก็ตั้งอยู่ ณ บริเวณริมลำน้ำสายใหญ่ที่สำคัญของประเทศ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา มีประชากรหนาแน่นซึ่งจะเป็นตลาดกว้างใหญ่ที่เต็มไปด้วยพลังดึงดูดพวกคนจีนให้ยิ่งเข้ามามากขึ้น

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ใภูมิภาคกลาง เป็นเมืองหนึ่งที่คนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นแห่งแรก ๆ จากการศึกษาของ ศรีสักร วัลลิโภดม (๒๕๒๓ : ๒๒-๒๓) พบว่า “สำหรับชาวจีนเข้ามาแต่ครั้งแรกรัชกาลที่ ๓ ส่วนใหญ่เป็นจีนที่มาจากเมืองจีนเข้ามาแสวงโชค ในขั้นแรกเข้าไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตเมืองฉะเชิงเทราและเมืองปราจีนบุรีก่อน” เพราะมีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน ตัวเมืองซึ่งในอดีตสายน้ำจะเป็นทางหลักที่ขนส่งสินค้าและติดต่อกับข้างนอก แล้วริมแม่น้ำก็เป็นที่ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินทำให้เกิดย่านขายสินค้า โดยเฉพาะคนจีนชอบอยู่กันเป็นกลุ่มๆ เมื่อเข้าสู่ประเทศไทยหรือประเทศอื่น ๆ นอกจากเพื่อความปลอดภัยกับตัวเองและได้ช่วยเหลือซึ่งกันและ

กันในกลุ่มและสะดวกในการดำเนินค้าขาย แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (๒๕๕๐ : ๑๖๘) ได้กล่าวว่า “ดังเป็นที่ทราบกันดีว่าชาวจีนนั้นพอใจกับการใช้ชีวิตในย่านตลาด ต่างจากคนไทยที่พอใจกับชีวิตเกษตรกรในท้องไร่ท้องนาหรือสวน ดังนั้นสังคมไทยทั้งในเมืองหลวงและในต่างจังหวัดเราจึงพบว่าคนในตลาดส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีนเกือบทั้งหมด” และ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๔. ๒๕๔๒ : ๑๕๖๖) กล่าวว่า “มีข้อสังเกตว่า ชาวจีนอพยพในภาคกลางมักตั้งถิ่นฐานในตัวเมือง หรือในที่ที่ติดต่อกับตัวเมืองได้สะดวก หรือในริมลำน้ำที่ไปมาสัญจรทางเรือได้ หรือในที่ที่เพาะปลูกได้ดี ในตลาดที่เป็นแหล่งชุมนุมกันซื้อขาย ในย่านชุมชน “พวกชาวจีนเขาไม่อยู่หรอก ในป่าเขา ในดง พวกเขาอยู่ในที่ที่ทำมาหากินได้มาก” (คำบอกเล่าของชาวบ้านจากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ในระยอง และอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี พ.ศ.๒๕๒๒ ใน นครสวรรค์และอุทัยธานี พ.ศ.๒๕๓๕) ชาวจีนที่อพยพเข้ามายังประเทศไทยก็ไม่ต่างจากคนชาติอื่น ๆ ที่ย้อมนำวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ค่านิยมและความเชื่อติดตัวเขาเข้ามาสู่ประเทศไทยด้วย ตามที่คนจีนชอบอาศัยอยู่ด้วยกันนั้น วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ค่านิยม และความเชื่อ ฯลฯ จึงจะได้สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบันนี้จนกลายเป็นวัฒนธรรมส่วนสำคัญมากในสังคมไทย จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมจีนในไทยเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยก็มีส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจีน ในการผสมผสานกันจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างซึ่งคงจะต่างกับวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ทั้งนี้ก็เพื่อให้ชีวิตอยู่กับสังคมไทยให้ได้ โดยเฉพาะด้านระบบความเชื่อก็ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมของไทยอย่างมาก เพราะว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชาชนแต่ละชนชาติแต่ละภาคที่มีความเชื่อมากมายแตกต่างกัน ความเชื่อถือเป็นส่วนสำคัญต่อชีวิตซึ่งคนที่มีความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะเชื่อว่าจะได้ผลจากความเชื่อที่นับถือ นั้น สำหรับความเชื่อ ยศ สันตสมบัติ (๒๕๓๗ : ๒๐๔) ได้อธิบายว่า “เมื่อนุญษ์เผชิญหน้ากับความเจ็บป่วย ภัยพิบัติ และความอยู่ดีชั่วร้ายในสังคม มนุษย์มักจะอธิบายสาเหตุของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ว่าเกิดขึ้นตามเจตนากรรมหรือการแทรกแซงของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่อชีวิตมนุษย์

สิ่งที่มนุษย์ไม่รู้ ไม่เข้าใจ และไม่สามารถอธิบายสาเหตุได้ด้วยสามัญสำนึกและตรรกะ กลายมาเป็นการอธิบายโดยอาศัยความเชื่อ เหตุผล และวิธีคิดอีกชุดหนึ่งที่วางอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอำนาจธรรมชาติ การอธิบายปรากฏการณ์หรือการให้เหตุผลด้วยความเชื่อทางศาสนา กลายเป็นพื้นฐานของกฎข้อห้าม แบบแผนปฏิบัติและพิธีกรรมทางศาสนาในสังคมวัฒนธรรมต่าง ๆ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับการบวงสรวงสังเวย เพื่อขอให้ช่วยแทรกแซงในกิจการต่าง ๆ ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เช่น คลบ้นดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ให้พืชผลงอกงามแข็งแรง ให้สามารถเอาชนะข้าศึกศัตรู ให้ภูเขาไฟหยุดระเบิด หรือขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ เป็นต้น”

ส่วนคนจีนที่ทำการค้าขายก็มีความเชื่อของตนเพื่อให้ออกเดินทางค้าขายปลอดภัย ให้การค้าขายประสบความสำเร็จและให้ครอบครัวร่ำรวยมีลูกมีหลานเต็มบ้านเต็มเมือง แต่คงจะมีความแตกต่างกับคนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ฉะนั้นความเชื่อจะมีอิทธิพลและบทบาทอะไรบ้างต่อคนจีนที่ทำการค้าขาย ในสมัยที่กระแสโลกาภิวัตน์แทรกเข้ามาซึ่งมีอิทธิพลต่อทุกสิ่งทุกอย่าง คติความเชื่อจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยแค่ไหน ลูกหลานของคนไทยเชื้อสายจีนยังนับถือความเชื่อแบบดั้งเดิมไว้ได้ไหมหรือว่ายังรักษาไว้อยู่แต่มีส่วนลดมีส่วนเพิ่มบ้าง เหตุใดทำให้คติความเชื่อกลายเป็นแบบนี้ การศึกษาจะสามารถทำให้เราเห็นถึงเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีน

ตลาดบ้านใหม่เป็นชุมชนของคนไทยเชื้อสายจีนตั้งแต่อดีต ถึงแม้ว่าเคยมีช่วงเวลาที่ซบเซาไป แต่ตอนนี้ได้กลับฟื้นฟูลูกหลานที่มีชีวิตชีวา และน่าสนใจโดยเฉพาะสำหรับคนที่ชอบบรรยากาศเก่าๆ ต้องการจะย้อนอดีตที่ผ่านมาของคนจีนที่อพยพเข้ามาสู่เมืองไทยซึ่งก็คือคนไทยเชื้อสายจีนนั่นเอง อาคารที่อยู่อาศัยของชาวตลาดบ้านใหม่ก็อาจนับได้ว่าเป็นมรดกทางด้านสถาปัตยกรรมซึ่งอาคารทั้งหมดทำจากไม้เก่าแก่มากกว่า ๑๐๐ ปี เป็นห้องแถวที่ตั้งอยู่ริมน้ำติดต่อกันยังคงรูปแบบในอดีตที่ไม่ได้มีการต่อเติม หรือเปลี่ยนแปลงเป็นตึก ยังคงเต็มไปด้วยของกินของใช้ชนิดต่างๆ ในขณะที่เดียวกันตัวตลาดเองก็แฝงวัฒนธรรมจีนไทยที่น่าสังเกตไว้ด้วยสำหรับคนที่สนใจ

การอนุรักษ์ตลาดบ้านใหม่ไว้เป็นชุมชนที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนน่าจะเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีคุณค่าสำหรับลูกหลานที่มีเชื้อสายจีน นับเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมไทย - จีนแห่งหนึ่งที่ยังรักษาเก่าแก่ดั้งเดิมไว้ได้ มีชีวิตชีวา มีความเคลื่อนไหว ให้คนรุ่นหลังระลึกถึงวิถีชีวิตของชาวตลาด ทั้งในด้านเรื่องสิ่งก่อสร้างและเรื่องของจิตใจ ถ้าหากว่าได้เดินไปมาในตลาด นอกจากจะมีสินค้าหลายแบบหลายอย่างที่ดึงดูดสายตาแล้ว ความเชื่อก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผ่านเข้าสู่สายตาโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่การสอบถามเบื้องต้นพบว่า คนจีนมีคติความเชื่อมากมาย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการค้าขายซึ่งต่างกับกับคนไทยที่ให้ความสำคัญต่อสุขภาพมากกว่าความร่ำรวย ยิ่งในปัจจุบันที่กระแสการท่องเที่ยวย่านเก่า ๆ ได้รับความนิยมมากขึ้น มีคู่แข่งปรากฏมากขึ้นด้วย ฉะนั้นความเชื่อของชาวตลาดบ้านใหม่จะเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่ดีเด่นและทำให้ได้มองเห็นถึงวิถีชีวิตชุมชนตลาดบ้านใหม่อย่างชัดเจน ผู้คนสามารถศึกษาตามรอยของคติความเชื่อของชาวตลาดบ้านใหม่ตั้งแต่อดีต ทั้งอาจปรับประยุกต์มาสู่ปัจจุบันได้ แต่ความเชื่อของชาวตลาดมีหลายแบบหลายอย่าง ฉะนั้นในที่นี้เราจะศึกษาในแง่ความเชื่อด้านการค้า ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวตลาดบ้านใหม่

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคติความเชื่อที่เกี่ยวกับการค้าขายของตลาดบ้านใหม่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นตลาดเก่าแก่โบราณ และเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าขายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยาวนานกว่า ๑๐๐ ปี นับได้ว่าระยะเป็น

เวลายาวนานที่จะสามารถศึกษาให้เห็นถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของคติความเชื่อของคนไทย
เชื่อสายจีนได้อย่างชัดเจน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาคติความเชื่อแบบดั้งเดิม ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายของคนไทยเชื่อสายจีนใน
ตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

๒. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อแบบผสมผสานที่มีอิทธิพลต่อการค้าขายตามกระแส
การเปลี่ยนแปลง

๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย

คติความเชื่อของคนไทยเชื่อสายจีนแบบดั้งเดิมมีการปรับให้เป็นท้องถิ่นและตามกระแส
สังคม ความเชื่อยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการค้าขาย โดยเฉพาะให้พลังในทางจิตใจ

๑.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๔ ประเด็น คือ

๑. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมกับสังคม

วัฒนธรรมกับสังคมมีบทบาทต่อกันและกัน สังคมคือมนุษย์ที่รวมกลุ่มกันแล้วสร้าง
วัฒนธรรมขึ้นมารับใช้หรือตอบสนองความต้องการของมนุษย์ วัฒนธรรมกับสังคมจึงมีบทบาทและ
อิทธิพล ซึ่งกันและกันอย่างแยกกันไม่ออก ดังนั้นวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม
วัฒนธรรมจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเพราะอยู่ในประเทศไทย จนทำให้เกิดวัฒนธรรม
แบบผสมผสาน คือวัฒนธรรมจีน-ไทย

๒. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมชุมชน

ชุมชนเกิดขึ้นเพราะมีคนหลาย ๆ คนรวมตัวกันใช้ชีวิตในแบบแผนเดียวกัน มีความรู้สึก
ผูกพันซึ่งกันและกัน รักษาและเคารพสิทธิของส่วนรวม วัฒนธรรมชุมชนก็เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้
เรามองเห็นถึงที่มา การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน นิตยภัทย์ นาถสุภา (๒๕๔๐ : ๔๕)
วัฒนธรรมชาวบ้านเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนสร้าง
ขึ้นมาเอง ตรงกับความคิดและอุดมคติของคนส่วนใหญ่ การที่ปัญญาชน นักวิชาการ และนักพัฒนา

วิเคราะห์ร่วมกับชาวบ้าน จะทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของเขา เพราะสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาช้านานนั้น นานเข้ากลายเป็นเรื่องของจิตใต้สำนึก...ทำให้ชาวบ้านตื่นและรับรู้เอกลักษณ์ และคุณค่าของตัวเอง ค้นพบจิตสำนึกอิสระของชุมชน เห็นคุณค่าของการรวมตัวเป็นชุมชน และซาบซึ้งในประวัติการต่อสู้ร่วมกันตลอดมา เห็นภัยของการครอบงำของวัฒนธรรมแปลกปลอมจากภายนอกที่มุ่งเพื่อเอารัดเอาเปรียบชาวบ้าน...

๓. แนวคิดเรื่องคติความเชื่อ

การดี มหาจันทร์ และนันทชญา มหาจันทร์ (๒๕๕๔ : ๑๐๔) อธิบายเกี่ยวกับความเชื่อตามที่พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรได้ทรงอธิบายความหมายของความเชื่อไว้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. การยอมรับในคำพูดหรือหลักฐานจากผู้อื่น โดยปราศจากการไตร่ตรองและการคัดค้าน ซึ่งเป็นความรู้ตีเฉพาะบุคคล

๒. ความมั่นใจและความไว้วางใจในตัวเองซึ่งเป็นรากฐานแห่งการตั้งสัจจาธิษฐาน

๓. การยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ตั้งศาสนา และทฤษฎีจนกลายเป็นลัทธิ และศาสนาในที่สุด

ความสำคัญของความเชื่อ มนุษย์มักจะกระทำการต่างๆ ตามหลักความเชื่อในศาสนาที่ตนนับถือ ความเชื่อจึงกลายเป็นวิถีชีวิต เมื่อมนุษย์ทั้งหลายได้สั่งสมความเชื่อ และการกระทำหรือการปฏิบัติตามความเชื่อที่เป็นวิถีชีวิตอย่างเดียวกัน ความเชื่อก็จะกลายเป็นวิถีชีวิตในสังคม และความเชื่อก็จะเป็แรงผลักดันและสร้างบรรทัดฐานทางสังคม

๔. แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อ

ยศ สันตสมบัติ (๒๕๓๗ : ๒๓๔) กล่าวว่า “พัฒนาการของระบบทุนนิยมในยุโรป ตะวันตกและอเมริกาเหนือในอดีต ตลอดจนการแพร่กระจายของระบบทุนนิยมเข้ามาในประเทศไทยที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้ก่อให้เกิดการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมและชุมชนเมือง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมขึ้นในหลายๆด้านด้วยกัน นักมานุษยวิทยาบางท่านถึงกับเสนอว่า “สังคมมนุษย์ทั่วโลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่เป็นผลโดยตรงจากการครอบงำและการขยายตัวของระบบทุนนิยม ตะวันตก”

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากการขยายตัวของระบบทุนนิยม ตะวันตก คือการพึ่งพาและถูกครอบงำโดยการแลกเปลี่ยนเชิงพาณิชย์และกลไกตลาด ซึ่งตลาดบ้านใหม่คือตัวอย่างหนึ่งที่จะเป็นตัวเลือกในหลายๆตัวจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมากมายในปัจจุบัน นั่นคือนอกจากการซื้อขายแล้ว ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมด้วย

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๕.๑ ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ จะวิจัยเรื่อง คติความเชื่อที่เกี่ยวกับการค้าขายของคนไทยเชื้อสายจีนใน ตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชากรในที่นี่ประกอบด้วยคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยไม่จำกัดเพศ และความรู้ แต่เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปี ขึ้นไป เป็นผู้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ทางคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการค้าขาย

๑.๕.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคือคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๒๐ คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากภาคสนาม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผสมผสานคือการเลือกตัวอย่างแบบตัวต่อตัวและการเลือกตัวอย่างแบบรวมกลุ่ม ดังนี้

๑.๕.๒.๑ การเลือกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ด้วยการเลือกสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ที่ให้ข้อมูลในบริเวณตลาดบ้านใหม่แบบตัวต่อตัว ได้แก่

- คนไทยเชื้อสายจีนที่สูงอายุ
- ผู้ดูแลศาลเจ้า
- ผู้นำครอบครัวและสมาชิกครอบครัว

๑.๕.๒.๒ การเลือกกลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ด้วยการเลือกสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ที่ให้ข้อมูลในบริเวณตลาดบ้านใหม่แบบรวมกลุ่ม ได้แก่

- คนไทยเชื้อสายจีนที่สูงอายุ
- ผู้ที่ได้รับการศึกษาในระบบ และนอกระบบ
- ผู้ที่มีอายุ ๒๐ ปีขึ้นไป

การเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเพื่อให้ได้ความคิดเห็นในเรื่องคติความเชื่อจากคนต่างวัยและได้คัดเลือกเอาข้อมูลที่ได้จากคนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นข้อมูลมาฐานะที่น่าเชื่อถือ

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะ

๑. คนไทยเชื้อสายจีน หมายถึง คนไทยที่มีสายเลือดชาวจีน รวมถึงคนไทยที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนซึ่งก็คือพ่อเป็นคนจีนแม่เป็นคนไทย แม่เป็นคนจีนพ่อเป็นคนไทยหรือว่าทั้งพ่อทั้งแม่

เป็นคนจีนแต่เกิดในประเทศไทยถือบัตรประจำตัวประชาชนที่อยู่ตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัด ฉะเชิงเทรา และคนไทยเชื้อสายจีนที่ย้ายออกจากตลาดบ้านใหม่ในช่วงตลาดบ้านใหม่ซบเซา แต่ยังคงอาศัยอยู่ในตัวเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา

๒. **คติความเชื่อ** หมายถึง สิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณ เมื่อมนุษย์ยังไม่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และไม่สามารถพิสูจน์ปรากฏการณ์ต่างๆ ของธรรมชาติได้ จึงได้ใช้ความเชื่อมาเป็นเหตุผลและอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ จนกลายเป็นสิ่งอันเป็นที่พึ่งพาจิตใจของมนุษย์ ความเชื่อเกิดขึ้นเพื่อให้มนุษย์รู้สึกปลอดภัย อยู่มั่นคงและมั่งคั่ง

๓. **ตลาดบ้านใหม่** หมายถึง ตลาดบ้านใหม่ซึ่งตั้งอยู่ที่ ถนนศุภกิจ เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นตลาดริมแม่น้ำบางปะกง ตลาดบ้านใหม่ เป็นตลาดที่อยู่คู่กับชาวแปดริ้ว (ฉะเชิงเทรา) มาตั้งแต่ก่อนสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับเนื่องมากกว่า ๑๐๐ ปี เป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดฉะเชิงเทราที่มีวิถีชีวิตดั้งเดิมโดดเด่น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในด้านต่างๆต่อไปนี้

๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับสังคม

๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับระบบความเชื่อ

๑.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อ

๒. การสร้างเครื่องมือวิจัย

๒.๑ สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะไปสัมภาษณ์จำนวน ๓๕ ข้อ โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยทั้ง ๒ ข้อ ในการทำงานภาคสนาม แนวคำถาม แบ่งดังนี้

๒.๑.๑ คำถามที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของสถานที่ศึกษา

๒.๑.๒ คำถามที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมทั่วไปของตลาดบ้านใหม่

๒.๑.๓ คำถามที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ

การค้าขาย

๒.๒ หลังจากสร้างเครื่องมือเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอทราบคำแนะนำ และปรับปรุง

๒.๓ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว จึงนำไปทำงานภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สามารถสืบค้นหาได้ และในขณะเดียวกันก็ได้สังเกตการณ์วิถีชีวิต วัฒนธรรมต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่แท้จริงที่ได้มาจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แล้วใช้เหตุผลมาช่วยในการสรุปเพื่อให้แนวคิดที่ไม่มีอคติ

๓.๒ เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์บุคคลที่ได้คัดเลือกมา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก พร้อมกับใช้เครื่องมือในการสัมภาษณ์ลักษณะต่าง ๆ โดยผู้วิจัยยังได้ลงสนามในฐานะที่เป็นนักท่องเที่ยง เพื่อใช้มุมมองแตกต่างมาช่วยในการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น

๓.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล การนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจัดลำดับตามความสำคัญ แล้ววิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับหัวข้อวิจัย

๔. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้

๑. ได้ทราบถึงคติความเชื่อแบบดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายของคนไทยเชื้อสายจีนในตลาดบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดยะเซียงเทรา

๒. ได้ทราบถึงความเชื่อแบบผสมผสานที่มีอิทธิพลต่อการค้าขาย ตามกระแสการเปลี่ยนแปลง